

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธเจ้าก่อนที่จะปรินิพพาน ได้ตรัสถึงคนที่ควรบูชา สิ่งที่ควรบูชาตลอดจนวิธีการบูชา เพื่อเป็นแนวทางสำหรับปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์และประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับคนที่ทำการบูชา ในสภาพสังคมปัจจุบัน การบูชาเริ่มเปลี่ยนไปจากเดิมมาก คือ แทนที่จะบูชาเหมือนสมัยก่อน ที่มุ่งถึงการขอความเห็นอกเห็นใจ แต่กลับเป็นการขอร้องอ้อนวอนให้ช่วยเหลือ ให้มีโชคลาภวาสนาบ้าง ให้หายจากโรคไข้เจ็บบ้าง มุ่งผลเพียงรอกินหารัยจากสิ่งที่ตนบูชาหรือที่คนบูชาเท่านั้น อันเป็นผลให้เข้าไม่ถึงเนื้อแท้ของการบูชาอย่างแท้จริง การบูชาที่ถูกต้อมนั้นย่อมเป็นผลให้กระทำการบูชาด้วยความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ความก้าวหน้า ความเจริญความเป็นสุข เพราะผลของการบูชานั้นเอง ท่านเรียกว่า มงคล คือ ความดีงาม ส่วนการบูชาการกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็นตัว บางทีก็เป็นผีสาว เทวดา ซึ่งเป็นโอปปาติกะ ถ้าเป็นกลุ่มนิสัยไม่ดี หากใครไปบนบานศาลกล่าวตกลงอะไรกับเขาไปแล้วไม่ทำตามสัญญา ก็อาจจะทำให้พวกนี้โกรธและทำร้ายได้ แต่ก็มีน้อยมาก นอกจากชะตาไม่ดีเท่านั้น ส่วนโอปปาติกะอีกกลุ่ม คือ พวกจิตใจสูง มีพรหมวิหารธรรม ไม่ทำร้ายใคร แม้ใครจะผิดสัญญา ก็ไม่ทำร้ายให้ผลร้ายกับใคร เพราะฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่ามนุษย์ตั้งแต่โบราณมีความกลัวภัยที่เกิดจากธรรมชาติๆ เข้าใจว่ามีอิทธิพลเหนือตนเองนั้นจะสามารถช่วยเหลือให้พ้นภัยได้ และสามารถทำให้ตนเองประสบกับความโชคดีด้วย จากความเชื่อดังกล่าวได้พัฒนามาโดยลำดับซึ่งพระพุทธศาสนาก็มองในเรื่องนี้ว่า หากบูชาถูกต้องย่อมได้มงคล คือ บุคคลที่ควรบูชา สิ่งที่ควรบูชาเมื่อบูชาถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ย่อมได้ความเจริญแก่ชีวิต แต่สภาพสังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปมาก การบูชาเริ่มมีแนวโน้มเปลี่ยนไปจากเดิม^๑ นิยมบูชาแบบขอร้องอ้อนวอนขออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนบูชาให้ช่วยเหลือโดยวิธีต่างๆ

พระพุทธศาสนามีหลักในการบูชา ๒ ประการ คือ อามิสบูชา การบูชาด้วยวัตถุสิ่งของ และปฏิบัติบูชา การบูชาด้วยการปฏิบัติ โดยประการแรกนั้น หมายถึง การบูชาบุคคลหรือสถานที่ควรสักการบูชาด้วยวัตถุสิ่งของต่างๆ เช่น ปางจัย ๔ ดอกไม้ ธูปเทียน เป็นต้น เพื่อเป็นการบูชาคุณหรือตอบแทนคุณต่อบุคคลที่ตนเคารพสักการะ เช่น พุทธศาสนิกชนบูชาพระสงฆ์ด้วยปางจัย ๔ ส่วนประการหลัง หมายถึง การปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมหรือคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น การเจริญสติปัฏฐาน ๔ การมีเมตตาจิตต่อเพื่อนมนุษย์ การประกอบอาชีพโดยสุจริตมีสัมมาอาชีวะ การดำเนินตามมรรคมงคล ๘ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ เรียกว่า ปฏิบัติบูชา คือ ปฏิบัติตนดีงามถูกต้องตามครรลองของพระพุทธศาสนา

^๑ พระมหาประสพฤกษ์ จารุวาท (รัตนรงค์), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องการบูชาในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒.

อย่างไรก็ตาม ในสังคมของมนุษย์นั้น ย่อมมีการอยู่รวมกันอย่างเป็นกลุ่มก้อนหรือเป็นสังคม อาศัยอยู่บนโลกใบนี้ ต่างก็มีความเชื่อมีแนวความคิด ความเคยชิน ถ้ายึดกันเป็นความรู้สึกร่วมกันและกัน จนกลายมาเป็นประเพณีสืบทอดกันต่อมา มนุษย์จึงสัญชาตญาณในการกลัวภัยอันตรายที่จะเกิดแก่ตน เมื่อมีภัยอันตรายที่น่าสะพรึงกลัวเกิดขึ้น จึงเกิดมีความสะทสะท้านลงใจเพื่อความปลอดภัยในชีวิต อันเป็นเหตุให้เกิดความเชื่อผีสาร นางไม้ เทวดา มีการบูชา อ้อนวอนเพื่อหวังให้ป้องกันรักษา ให้เกิดความปลอดภัยการอ้อนวอนบูชาเจ้าป่าเจ้าเขา ซึ่งเชื่อกันว่า มีเทวดาอยู่ทั่วไปให้ปกป้องรักษาเพื่อที่ตนจะได้ปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ จนเกิดการบูชากราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เข้าใจว่ามีอำนาจเหนือตน ให้ดลบันดาลสิ่งที่ตัวเองปรารถนาบ้าง การบูชาจึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ จนก่อให้เกิดความเชื่อและศาสนา ที่ใครไม่ควรลบหลู่ดูหมิ่นการบูชาเป็นหลักธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา ที่สอนให้รู้จักบูชากราบไหว้บุคคลที่ควรบูชา สิ่งต่างๆ ที่ควรบูชา เพื่อเป็นการให้รู้คุณค่าของบุคคลหรือสิ่งของที่ตนบูชาขึ้นด้วย^๒

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน เป็นดินแดนแห่งอารยธรรมแต่โบราณ นับพันปีมาแล้ว โดยเฉพาะในตอนบนของภาค จากหลักฐานใบเสมาขนาดใหญ่ที่ปรากฏอยู่มีลักษณะสภาพเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ซึ่งมีอายุเก่าไปถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ตำนานพื้นบ้านและนิทานพื้นบ้านถิ่นอีสาน ส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา เช่น วัตวาอาราม พระธาตุต่างๆ ในปัจจุบันคนก็ยังคงมีศรัทธาแรงกล้า ทั้งในด้านศาสนาประเพณี ความเชื่อมั่นในเรื่องบรรพบุรุษและสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องเทวดา ภูตผีวิญญาณ ทำให้เกิดประเพณีที่เกี่ยวกับท้องถิ่นและประเพณีประจำภาค^๓

พระธาตุนาดูน จัดว่าเป็นปูชนียสถานที่พุทธศาสนิกชนให้ความสำคัญอีกแห่งหนึ่งในภาคอีสาน เนื่องจากว่า เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๒ กรมศิลปากรและราษฎรในตำบลนาดูนได้ขุดพบพระบรมสารีริกธาตุ จากเนื้อดินที่เป็นซากโบราณสถาน ในบริเวณที่นาของราษฎรท้องที่ หมู่ที่ ๑ ตำบลนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งพระบรมสารีริกธาตุมีลักษณะดังเกล็ดแก้วประดิษฐ์สถานในผอบ ๓ ชั้น โดยชั้นในเป็นทองคำ ชั้นกลางเป็นเงิน และชั้นนอกเป็นสำริด ซึ่งซ้อนกันเรียงตามลำดับและบรรจุอยู่ในสกลูปล้างอีกชั้นหนึ่ง เป็นสกลูปลีหะทรงกลมสูง ๒๔.๔ เซนติเมตร ถอดออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนยอดสูง ๑๒.๓ เซนติเมตร และส่วนองค์สกลูปลู่ง ๑๒.๑ เซนติเมตร ด้วยเหตุนี้ ชาวจังหวัดมหาสารคาม ดำริว่า อุบัติการณ์ของพระบรมสารีริกธาตุครั้งนี้ นับเป็นมิตรหมายอันดีแก่ชาวจังหวัดมหาสารคามอย่างยิ่ง สมควรสร้างพระสกลูเจดีย์ประดิษฐานไว้ให้ถาวรมั่นคงเป็นปูชนียสถานและสิริมงคลแก่ภูมิภาคนี้ต่อไป และเพื่อสืบทอดพระบรมศาสนาตามแนวทางแห่งบรรพชน จึงจัดสร้างโครงการพุทธมณฑลอีสานขึ้น เพื่อเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่ พุทธศักราช ๒๕๒๕-๒๕๒๙ ประกอบด้วยสถานที่สำคัญ คือ เจดีย์พระธาตุนาดูน ที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุและศูนย์พิพิธภัณฑวัฒนธรรมจำปาศรี เพื่อเก็บรักษาโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและเป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับ อาณาจักร จัมปาศรี นครโบราณ

^๒ พระอริยานุวัตร เขมาจารีเถระ, **คติความเชื่อของชาวอีสาน, พิมพ์ครั้งที่ ๔**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๕.

^๓ สุพจน์ ทองเนื้อขาว, “ความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุขามแก่น ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑).

ของบริเวณนี้ ซึ่งอยู่ในสมัยทวารวดีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๖ ประกอบด้วย วัด ส่วนรุกขชาติ สวนสมุนไพรร ศาลาพักผ่อนน้ำและถนน กำหนดพื้นที่ก่อสร้าง ณ โคกตงเค้ง มีปริมาตร ๙๐๒ ไร่เศษ^๔

ปัญหาที่พบในปัจจุบันก็คือ ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนในอำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อพระธาตุสฤงษณ์ ซึ่งเป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า เนื่องจากว่า ต่างคนต่างก็มีคติความเชื่อและความเข้าใจต่อหลักพุทธธรรมและพิธีกรรมที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับความเชื่อและเหตุผลของแต่ละฝ่ายทั้งนี้ หากบุคคลไม่พิจารณาให้ถูกต้องชัดเจนตามหลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนาแล้วจะเห็นว่าอาจจะนำตนหรือบุคคลอื่นไปสู่การกระทำหรือปฏิบัติต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหมือนกับศาสนาอื่นๆ ที่นับถือพระเจ้า คือ ศรัทธาหรือเชื่ออย่างไม่มีเหตุผลขาดปัญญา อ่อนนอนเพื่อให้สำเร็จความปรารถนาของตนโดยปราศจากเหตุปัจจัยมาสนับสนุน ตรงกันข้ามหากว่าบุคคลไปกราบไหว้สักการบูชาและทำบุญตามประเพณีในโอกาสต่างๆ อย่างถูกต้องแล้วย่อมนำมาซึ่งความสุขเป็นอันสูงส่งดังคำที่ว่า “บูชา จะ บูชนียานัง เอตมมังคลมุตตะมัง แปลว่า การบูชาบุคคลและสิ่งที่ควรบูชาเป็นอุดมมงคล” ฉะนั้น ในฐานะของพุทธศาสนิกชนจึงควรปฏิบัติต่อพระธาตุนาดูนและพระบรมสารีริกธาตุทุกแห่งทั้งในแง่ของอามิสบูชาและปฏิบัติบูชาที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุนาดูน

พระธาตุนาดูน ไม่เพียงแต่เป็นศูนย์รวมทางจิตใจเท่านั้นแต่ยังหมายรวมถึงคุณค่าที่กำหนดเพื่อน้อมนำจิตใจของผู้ที่ได้พบเห็นเกิดพุทธานุสติ ระลึกถึงพุทธองค์พระผู้เป็นศาสดาแล้วเกิดศรัทธาประสาธนาไปสู่การประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วยังเป็นภาพสะท้อนของความสัมพันธ์ระหว่างรูปธรรมและนามธรรมของสรรพสิ่งที่เราไม่สามารถเห็นได้นอกจากใช้ปัญญาพิจารณาเท่านั้น นอกจากนี้องค์พระธาตุนาดูนยังมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวอำเภอนาดูนเป็นอย่างมาก ทั้งทางด้านการปกครองท้องถิ่น เศรษฐกิจขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม มีการประกอบพิธีถวายสักการะพระธาตุ เรียกว่า “งานนมัสการพระธาตุนาดูน” คนที่มาร่วมงานนมัสการพระธาตุนาดูนนี้เชื่อว่าเมื่อมาร่วมพิธีแล้วจะได้บุญกุศลมาก เชื่อว่าเทวดาที่สถิตอยู่ในเรือนธาตุจะดลบันดาลให้ตนเองสมปรารถนา เชื่อว่าพระธาตุจะปกป้องรักษาคุ้มครอง เชื่อว่าเมื่อลูกจะไปเกณฑ์ทหารและไม่ต้องการให้ลูกติดทหารเพราะกลัวว่าลูกจะลำบาก ก็ไปขอบนไว้กับพระธาตุ หากได้สมดังปรารถนาแล้วก็จะมาทำพิธีแก้บน จะเห็นได้ว่าพระธาตุนาดูนมีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตชาวอำเภอนาดูนและผู้ศรัทธาอย่างแนบแน่น

ผู้ศึกษาวิจัย จึงสนใจที่จะศึกษาประวัติความเป็นมาของพระธาตุนาดูนพิธีกรรมสักการบูชาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและผลการปฏิบัติตามหลักการบูชาของพุทธศาสนิกชนในประเพณีการทำบุญเกี่ยวกับพระธาตุนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม เพื่อเป็นสาระประโยชน์แก่พุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปในการประพฤติปฏิบัติตนสอดคล้องและเหมาะสมมาจนกลายเป็นประเพณีสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน อันเป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา ประเทศชาติ สังคม และวงวิชาการต่อไป

^๔ ฝ่ายประชาสัมพันธ์, ประวัติพระธาตุนาดูน มหาสารคาม, (เอกสารเผยแพร่การท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม, ๒๕๕๒), อัดสำเนา.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของพระธาตุนาดูน
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักการบูชาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาหลักการบูชาของพุทธศาสนิกชนในประเพณีการทำบุญเกี่ยวกับพระธาตุนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

ก. ด้านแหล่งข้อมูล/เอกสาร ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการบูชาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ผลการปฏิบัติตามหลักการบูชาของพุทธศาสนิกชนในประเพณีการทำบุญเกี่ยวกับพระธาตุนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

ข. ด้านเนื้อหา การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาหลักการบูชาในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพิธีกรรม ความสำคัญ พิธีกรรม ผลการปฏิบัติตามหลักการบูชา และคุณค่าศรัทธาพระธาตุนาดูนที่มีต่อพุทธศาสนิกชนอำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

ค. ด้านพื้นที่/ประชากร เนื้อหาที่ศึกษา ได้แก่ หลักการบูชาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ผลการปฏิบัติตามหลักการบูชาของพุทธศาสนิกชนในประเพณีการทำบุญเกี่ยวกับพระธาตุนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม จากพระเถระนักปราชญ์ และผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ชุมชน ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน ๒๐ รูป/คน มีเกณฑ์เลือกกลุ่มเป้าหมายเลือกจากตัวแทนของภาคส่วนต่างๆ คือตัวแทนจากคณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ ผู้นำหมู่บ้าน และปราชญ์ชาวบ้าน

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การบูชา หมายถึง การยกย่อง เชิดชู เลื่อมใส ความบริสุทธิ์ใจ ในการศึกษา มี ๒ อย่าง คือ อามิสบูชา การบูชาด้วยวัตถุสิ่งของและปฏิบัติบูชา การปฏิบัติตามคำสอนทางพระพุทธศาสนา

ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อมั่นในการกระทำสิ่งที่ดีงามตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ในพิธีกรรมการบูชาพระธาตุนาดูน

พิธีกรรม หมายถึง การกระทำที่เป็นรูปธรรม มีการกระทำที่เป็นขั้นตอน และปฏิบัติเพื่อเป็นสื่อสัญลักษณ์ ที่ชาวพุทธอำเภอนาดูน และพุทธศาสนิกชนปฏิบัติต่อพระธาตุนาดูน จังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ๑. พิธีกรรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ๒. พิธีกรรม และ ๓. พิธีกรรมเกี่ยวกับชุมชนและสังคมเป็นต้น

คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา หมายถึง พระสุตตันตปิฎก และอรรถกถาที่ได้แสดงหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการบูชา

ประเพณีการทำบุญ หมายถึง ประเพณีการทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษาและวันออกพรรษา เป็นต้น

พระธาตุ หมายถึง เจดีย์ที่สร้างขึ้นเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ หรือ พระพุทธรูปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

พระธาตุนาดูน หมายถึง เจดีย์ลักษณะประยุคต์จากสถาปัตยกรรมที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่ขุดพบตามแบบทวารวดี สร้างไว้ ณ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

ชาวพุทธอำเภอนาดูน หมายถึง ประชาชนหรือบุคคลที่มีถิ่นอาศัยอยู่ในเขตอำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคามที่นับถือพระพุทธศาสนา ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณีและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุนาดูน

๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาวิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการบูชาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญของพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับพระธาตุนาดูน จังหวัดมหาสารคาม ดังต่อไปนี้

(ก) เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) ได้ประพันธ์เรื่อง มงคล ๓๘ ประการ สรุปเรื่องข้อควรปฏิบัติในการบูชาพระสัพพัญญูและเจดีย์ไว้ว่า บูชา กราบไหว้ตามโอกาสอันสมควร บูชา กราบไหว้ สังเวชนียสถาน ๔ แห่ง คือ ที่ประสูติตรัสรู้แสดงธรรมและปรินิพพานตามโอกาสอันสมควร บูชากราบไหว้เคารพ พระพุทธรูปตามโอกาสอันควรกราบไหว้ บูชายำเกรง เคารพที่ประทับของ พระพุทธเจ้าตามโอกาสอันควร ไม่สวมรองเท้าในสถานพระเจดีย์ ไม่ก่นรำในสถานพระเจดีย์เวลาใกล้ พระเจดีย์ ไม่เดินพลางเจรจาลงเข้าในเขตวัดต้องห่มผ้าลาดไหล่หุบร่ม ถอดรองเท้า ไม่ทำอการวะต่างๆ อย่างเท่าที่ตนเห็นว่าไม่สมควร กราบไหว้ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ เปล่งวาจาว่าคำระลึกถึงพระพุทธคุณ ตามระลึกถึงพระธรรมคุณ ด้วยใจอันบริสุทธิ์ผุดผ่อง ปฏิบัติตามพระโอวาทเป็นนิตย์ด้วยจิตเคารพอย่างจริงจัง^๕

ดนัย ไชยโยธา กล่าวว่า ข้อแตกต่างระหว่างศาสนากับไสยศาสตร์อยู่ที่พิธีกรรม พิธีกรรมทางศาสนามีขั้นตอนที่ชัดเจนมีพระเป็นผู้ประกอบพิธีบุคคลผู้ทำพิธีสามารถทำพิธีได้จะเป็นใครก็ได้ทำแทนกันได้และมีวัตถุประสงค์เพื่อจรรโลงสืบทอดศาสนานำความเจริญรุ่งเรืองหรือความสุขสบายมาให้ผู้ที่เกี่ยวข้องส่วนไสยศาสตร์ผู้ประกอบพิธีจะต้องเป็นบุคคลเฉพาะทำแทนกันไม่ได้มีวัตถุประสงค์กำหนดไว้ชัดเจนเพื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะไม่ได้เป็นการประกอบพิธีเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของสังคมโดยรวมการประกอบพิธีกรรมในสังคมไทยนั้นเป็นเรื่องที่ผสมผสานกันระหว่างความเชื่อที่เป็นศาสนากับไสยศาสตร์อย่างแยกกันไม่ออกตามปกติพิธีกรรมทางศาสนานั้นความเชื่อทางศาสนาเป็นหลักแต่ก็มีพิธีเป็นความเชื่อทางไสยศาสตร์ปะปนอยู่ด้วยเป็นส่วนน้อยเสมอ^๖

ปิ่น มุทุกันต์ พ.อ. ได้แต่งหนังสือมงคลชีวิตสรุปเรื่องการบูชาไว้ว่า เป็นการบูชาด้วยความดีพิเศษอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้กระทำมีความเจริญก้าวหน้าในชีวิต การบูชาเป็นมงคลข้อหนึ่งใน

^๕ พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ), มงคล ๓๘ ประการ, พิมพ์ครั้งที่ ๙๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๗๕-๑๗๗.

^๖ ดนัย ไชยโยธา, ลัทธิศาสนาและระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรีนติ้งเฮาส์, ๒๕๓๘), หน้า๗๕.

มงคล ๓๘ ประการ ทางพระศาสนามองเห็นความสำคัญของการบูชาเพราะการบูชาเป็นหลักปฏิบัติที่มีผลถึงขั้นแปลงชีวิตจิตใจได้ทีเดียว^๗

กึ่งแก้ว อัตถากร กล่าวถึงพิธีกรรมว่า เป็นวัฒนธรรมที่คนในสังคมได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงทางจิตใจ แล้วทำให้ผู้ทำมีความสุขใจ มีความหวัง และเชื่อว่าพิธีกรรมต้องนำไปสู่ผลที่คาดหวัง ทำให้เกิดความเป็นสวัสดิมงคล อยู่เห็นเป็นสุข ลักษณะของพิธีกรรมมีอยู่ ๒ ประการ คือ เน้นเรื่องของจิตใจ และเน้นเรื่องสัญลักษณ์ ในสังคมไทยมักมีการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่างๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย^๘

จารุวรรณ ธรรมวัตร กล่าวถึงพิธีกรรมว่า มีความสัมพันธ์กับความเชื่อเพราะพิธีกรรมเป็นพื้นฐานของการกระทำ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อต่อสิ่งใด พิธีกรรมในสังคมไทยมีอยู่ ๒ ประเภทคือ พิธีกรรมส่วนรวม มีแบบแผนการกระทำ คล้ายคลึงกันทั้งประเทศ กับพิธีกรรมเฉพาะถิ่น มีแบบแผนการกระทำเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นใดถิ่นหนึ่ง แต่องค์ประกอบของพิธีกรรมของสองประเภทจะเหมือนกัน คือ มีความเชื่อเป็นรากฐานการกระทำ ผู้ประกอบพิธี อุปกรณ์ในพิธี วิธีดำเนินการ และผู้ร่วมพิธี^๙

สมชาย ลำดวน ได้กล่าวว่า นครจัมปาครีที่อำเภอนาดูนปัจจุบันเป็นนครโบราณที่คนในสมัยปัจจุบันไม่ทราบว่ามีประวัติความเป็นมาอย่างไรแน่ จำเป็นต้องสันนิษฐานจากโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีอยู่ เช่น ปรางค์สตูป พระพิมพ์และเทวรูป หลักฐานพระพิมพ์ทางด้านมานุษยวิทยาโดยการสังเกตพระพักตร์ และพระวรกายของพระพิมพ์ปรากฏเป็นลักษณะของคนพื้นเมืองชาวสยามโบราณนั่นเอง และสังเกตพุทธศิลปะ ทำให้ทราบว่าเป็นศิลปะร่วมสมัยแบบพระพิมพ์พระปฐมเจดีย์ ซึ่งศาสตราจารย์ยอช เซเดย์ กล่าวไว้เป็นพระพิมพ์เก่าที่สุดของสยามทำขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๙๕๐ – ๑๒๗๐ และพระพิมพ์แบบปฐมมีการจารึกคาถา เขมรมา ด้วยอักษรคฤณต์ หรืออักษรขอมโบราณ^{๑๐}

ศรีศักร วัลลิโภดม ได้กล่าวว่า บริเวณที่ตั้งอำเภอนาดูนแต่ก่อนเป็นเมืองขนาดใหญ่เรียกว่า เมืองนครจัมปาครี ในสมัยทวารวดี มีคูน้ำล้อมรอบ ภายในเมืองมีซาก พระสตูปเจดีย์กลางเมือง มีเนินศาสนสถานก่อด้วยศิลาแลง พบศิลปาริกขอมมีการเอ่ยถึงนาม พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ นอกเมืองไปพบศาสนสถานขอมสมัยลพบุรี ๑ ถึง ๒ แห่ง เรียกว่า กุ๊น้อย นครจัมปาครีรู้จักทั่วไป เพราะค้นพบพระสตูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุพบพระพิมพ์สมัยทวารวดีแบบต่างๆ อีกมากมาย ปัจจุบันได้จัดสร้างพระธาตุนาดูนบรรจุพระบรมธาตุ อยู่ทางทิศใต้ของอำเภอนาดูน ภายในเมืองนครจัมปาครีมีโคกเนินเป็นที่อยู่อาศัย แหล่งฝังศพของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เพราะพบเศษภาชนะแบบทุ่งกุลารั หรือ ร้อยเอ็ดแบบต่างๆ ขุดลึกลงไประดับ ๒ – ๓ เมตร พบภาชนะผิวเรียบขาวสีเทา รวมทั้งแบบขาวบางที่จัดได้ว่าเป็นแบบทุ่งกุลารัในสมัยทวารวดี ลพบุรี นอกจากนั้นยังพบเศษภาชนะเคลือบสีเขียวอ่อน

^๗ ปิ่น มุฑกันต์ พ.อ., **มงคลชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๓๗), หน้า ๑๕๗.

^๘ กึ่งแก้ว อัตถากร, **คติชนวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๐), หน้า ๙๖.

^๙ จารุวรรณ ธรรมวัตร, **คติชาวบ้าน**, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๓๐), หน้า ๑๙๐-๑๙๒.

^{๑๐} สมชาย ลำดวน, **พระบรมสารีริกธาตุนครจัมปาครี**, เอกสารวิชาการในงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยครั้งที่ ๑๐, (พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๙), หน้า ๔๐-๕๐.

และสีน้ำตาลเก่าแบบขอมกระจายอยู่ทั่วไป สิ่งสำคัญก็คือบริเวณศาลานางขาว จากการขุดลอก บริเวณอาคารพุทธศาสนาอาจจะเป็นฐานโบสถ์ เพราะเป็นฐานสี่เหลี่ยมผืนผ้าก่อด้วยศิลาแลง พบ กระเบื้องดินเผา ใบเสมาทำด้วยศิลาแลงมีทั้งหักและเต็มใบเหลืออยู่มีลักษณะเป็นการปักในรูปแปด ทิศเช่นเดียวกับพบที่ ฟ้าแดดสูงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ แต่ลักษณะพิเศษหน้าอาคารหันไปทางทิศ ตะวันออก แน่นนอนสถานที่ตรงนี้เป็นอาคารพุทธสถานแบบทวารวดี

การขุดค้นพบพระบรมธาตุ เป็นหลักฐานที่เด่นชัดถึงการแพร่คติบูชาพระบรมธาตุ จาก ภาคอีสานที่แสดงให้เห็นพุทธศาสนาเข้ามาเปลี่ยนแปลงระบบความเชื่อของประชาชนในท้องถิ่นนี้ ก่อนยุคประวัติศาสตร์ การจัดสร้างพระเจดีย์บรรจุพระบรมธาตุมีประเพณีการสร้างพระพิมพ์แบบ ต่างๆ เพื่อได้มาซึ่งบุญกุศล การบรรจุพระสรีรังคารในพระพิมพ์บางชนิดมีรูปพระสรีรังคารอยู่แสดงถึง ความสัมพันธ์กับบรรดาพระพิมพ์ที่พบในเขตอำเภอกันทร-วิชัย ซึ่งบรรจุบนภาพสลักบนแผ่นศิลา สมัยทวารวดีหลายแห่งทั่วไปในภาคอีสาน จากหลักฐานที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ พอสรุปได้ว่า บริเวณเมือง นครจำปาศรีเป็นชุมชนยุคก่อนประวัติศาสตร์มาจนถึงสมัยทวารวดีก็รับอิทธิพลพุทธศาสนาหลังจาก สมัยทวารวดี แล้วอิทธิพลขอมเข้ามาในพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๗^{๑๑}

ทรงพล มะลิกุลและคนอื่นๆ ได้กล่าวว่าชุมชนเมืองโบราณในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดมหาสารคามมีหลายแห่งที่สำคัญ ชุมชนโบราณนครจำปาศรีอยู่ที่ท้องที่อำเภอนาคู จังหวัด มหาสารคาม ซึ่งเรียกกันว่าเป็นชุมชนที่มีมาเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๖ ได้รับอิทธิพลของพุทธ ศาสนาร่วมสมัยกับอาณาจักรทวารวดีที่แผ่เข้ามาทางอีสาน โดยมีหลักฐานจากจารึกหลังพระพิมพ์ดินเผาซึ่งขุดได้บริเวณชุมชนโบราณแห่งนี้เป็นภาษามอญ อักษรปัลลวะ ต่อมาอิทธิพลของมอญเสื่อมลง อิทธิพลของพุทธศาสนาและพราหมณ์สมัยลพบุรี ก็แผ่เข้าซ้อนในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ สมัยพระเจ้า ชัยวรมันที่ ๗ ซึ่งทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาทางฝ่ายมหายานทั้งมีหลักฐานเป็นศิลาจารึกของขอม ซึ่งได้จากศาลานางขาว ในบริเวณชุมชนโบราณนครจำปาศรี จึงมีเหตุผลน่าเชื่อว่า ชุมชนโบราณ นครจำปาศรีเคยเป็นชุมชนที่มีอารยธรรมมอญโบราณและขอมโบราณมาก่อน

พุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้ร่วมกันเสียสละแรงกาย แรงใจ และทรัพย์สินสมบัติต่างๆ จัดสร้างพระธาตุนาคูเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ที่อำเภอนาคูเป็นศูนย์รวมใจของประชาชน เป็นพุทธมณฑลอีสาน เป็นศูนย์กลางในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ที่สำคัญของประเทศ เพื่อเป็นการส่งเสริมความสามัคคีบำรุงพุทธศาสนา อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เสริมรายได้จากการท่องเที่ยว และที่สำคัญที่สุดให้ออกาสคนในชุมชนและนอกชุมชนได้มาสัมผัส ใกล้ชิดและรับบารมีสิริมงคลจากองค์พระธาตุนาคู ซึ่งกำหนดจัดงานนมัสการพระธาตุนาคูประจำปี โดยยึดเอาวันสำคัญทางพุทธศาสนาในวันมาฆบูชา กำหนด ๕ วัน ๕ ค่ำ^{๑๒}

อ.บริภัทร (นามแฝง) ได้กล่าวว่า ท้องที่อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคามเป็นที่ ประดิษฐานพระธาตุนาคูซึ่งเชื่อกันว่าบริเวณดังกล่าวเคยเจริญรุ่งเรืองทางพุทธศาสนาในอดีต ราว พุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๕ จากการขุดพบสรีรังคารเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระพิมพ์ดินเผา

^{๑๑} ศรีศักร วัลลิโภดม, **อีสานสมัยต่างๆ**, ในอีสาน เนื่องโอกาสครบรอบ ๕๕ ปีของสมาคมชาวอีสาน, (มหาสารคาม: ธรรวิชัยการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๔๕ - ๑๕๒.

^{๑๒} ทรงพล มะลิกุล, ร้อยตรีและคนอื่นๆ, **สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองมหาสารคาม**, (มหาสารคาม : โรงพิมพ์ นางนวลออฟเซต, ๒๕๓๐), หน้า ๖๖ - ๖๘.

นาคนส่วนมากจะมีสติปัญญาดีจำลองอยู่เสมอ เชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุเป็นมงคลวัตถุสูงสุดทรงอานุภาพที่สุดที่จะพึงหาได้ในโลก ซึ่งพระพุทธเจ้า “ได้ทรงอธิษฐานไว้ก่อนปรินิพพานเพื่อให้มนุษย์เทพ พรหมทั้งหลายได้มีไว้เป็นพุทธบูชา” เป็นเครื่องน้อมนำไปสู่สวรรค์ พรหม และนิพพานในที่สุด^{๑๓}

(ข) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาสมชาย ธีรภาโส (บุญเกลี้ยง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุในสังคมไทย” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุสูงยิ่งและเชื่อมั่นในอานุภาพของพระบรมสารีริกธาตุที่ประดิษฐานอยู่ในพระสถูปเจดีย์ ผู้มีพระบรมสารีริกธาตุไว้สักการบูชาจะมีความสุขความเจริญในชีวิต ดังนั้นพุทธศาสนิกชนจึงพยายามปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุ เพราะความเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุเป็นสิ่งแทนองค์พระพุทธเจ้า^{๑๔}

สถาพร อรุณวิลาส ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คติความเชื่อพุทธศาสนาแบบลังกากับวิถีชีวิตชุมชนเมืองสุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย พบว่า คติความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากศรีลังกายังคงถือว่า พระบรมสารีริกธาตุถือเป็นสัญลักษณ์การดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องหมายแห่งการตั้งมั่นของพระพุทธศาสนาการสร้างเจดีย์จึงเป็นอันสงฆ์แก่ผู้สร้างและบูชา คติพื้นฐานในการบูชาพระบรมสารีริกธาตุด้วย ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงมีการเสาะแสวงหาพระบรมสารีริกธาตุ ถึงดินแดนศรีลังกา เพื่อนำมาสักการบูชาเป็นศูนย์รวมศรัทธาของประชาชน ซึ่งมีหลักฐานปรากฏอยู่ในศิลาจารึกที่วัดเขากบ กล่าวถึงพระมหาเถรศรีศรัทธาเดินทางไปไหว้พระธาตุในเมืองต่างๆ ภายในประเทศแล้วออกเดินทางไปสร้างถาวรวัตถุที่อินเดียข้ามเรือไปศรีลังกา^{๑๕}

สุวิทย์ ทองศรีเกตุ อธิบายถึงพิธีกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่มพุทธศาสนิกชนบางพิธีก็รับความเชื่อมาจากศาสนาพราหมณ์เข้ามาเสริมบางพิธีก็รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์โดยตรงที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์สนองความต้องการของประชาชนได้มากกว่าพิธีกรรมในศาสนาพุทธกล่าวคือพิธีกรรมและคำสอนในศาสนาพุทธมุ่งด้านจริยธรรมและการใช้เหตุผลโดยเน้นการพึ่งตนเองหรือสติปัญญาของมนุษย์การทำพิธีจึงมีลักษณะเป็น “บุญ” คือมุ่งความสุขใจที่ได้กำจัดกิเลสของตนเองมากกว่าอย่างอื่นเช่นพิธีทอดกฐินพิธีทอดผ้าป่าเป็นต้นส่วนพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์แสดงถึงการยอมรับความมีอยู่ของอำนาจภายนอกในรูปแบบต่างๆ ลักษณะของพิธีมุ่งสร้างอำนาจภายนอกที่เหนือกว่าเช่นอำนาจของเทพเจ้าเพื่อกำจัดปกป้องอำนาจภายนอกที่ร้ายแรงอย่างอื่นและให้อำนาจที่เหนือกว่านี้ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบพิธีด้วยลักษณะพิธีจึงแสดงให้เห็น

^{๑๓} อ.ปริกัทร (นามแฝง), **พระบรมธาตุ**, (กรุงเทพมหานคร : ชมรมปฏิบัติธรรมแก้วแสงทอง, ๒๕๓๙), หน้า ๑.

^{๑๔} พระมหาสมชาย ธีรภาโส (บุญเกลี้ยง), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุในสังคมไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๕} สถาพร อรุณวิลาส, “คติความเชื่อพุทธศาสนาแบบลังกากับวิถีชีวิตชุมชนเมืองสุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๘๓.

ความสูงต่ำระหว่างสิ่งสองสิ่งเช่นผีกับเทวดาสวรรค์กับนรกข้างขึ้นกับข้างแรมเป็นต้นสิ่งที่สูงกว่าได้รับการมองว่าเป็นสิ่งที่เปี่ยมมงคลและบริสุทธิ์^{๑๖}

ทรงรัตน์ ธมมาลาพงศ์ ได้ศึกษาพิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระธาตุนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ความเชื่อของชาวนาดูนที่มีต่อพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำมาหากิน พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับชุมชนและสังคม เป็นความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ ผี โดยยึดวันสำคัญทางพุทธศาสนา ตามเทศกาล และตามโอกาสเป็นวันสำคัญ เช่น ประเพณีพิธีกรรมวันมาฆบูชา และงานนมัสการพระธาตุนาดูนประจำปี เริ่มตั้งแต่การไปบอกกล่าว ผีปู่ตา ผีอารักษ์พราหมณ์พื้นบ้านประกอบพิธีบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์และมีประเพณีการทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาและเทศกาลต่างๆ โดยเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และผีอารักษ์ประจำสถานที่สำคัญในท้องถิ่นนั้นจะบันดาลให้ตามที่ปรารถนา^{๑๗}

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อว่าพระบรมสารีริกธาตุเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และมีคุณค่าอย่างยิ่ง และเชื่อมั่นในอำนาจของพระบรมสารีริกธาตุที่ประดิษฐานอยู่ในองค์พระธาตุสอดคล้องกับงานพระมหาสมชาย ธีรภาโส (บุญเกลี้ยง) ที่ศึกษาเรื่องความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุในสังคมไทยดังกล่าว

พุทธศาสนิกชนจึงพยายามปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์ด้วย กาย วาจา และใจ เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุ และจากความเชื่อนี้เองจึงทำให้ชาวพุทธอำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคามจัดประเพณีงานนมัสการพระธาตุนาดูน ด้วยพิธีกรรมต่างๆ โดยมีความเชื่อว่าเมื่อกระทำเช่นนี้แล้วจะได้รับความคุ้มครองจากองค์พระธาตุนาดูน สามารถที่จะอำนวยความสะดวกให้เกิดความสุขอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพย์สินเงินทอง และปกป้องคุ้มครองจากภัยอันตรายต่างๆ ทั้งทางธรรมชาติและสิ่งเลวร้ายทั้งปวง ที่เกิดจากอมนุษย์ ภูติ ผี ปีศาจ และทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหาร ทรัพยากรธรรมชาติ ผู้คน สัตว์ อยู่เย็นเป็นสุข ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ตลอดถึงการค้าขาย ทำราชการงานเจริญก้าวหน้าสืบไป

๑.๖ วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง หลักการบูชาในคัมภีร์พระพุทธรูปศาสนาเถรวาทที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญของพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับพระธาตุนาดูน จังหวัดมหาสารคามนี้ มีรูปแบบและลำดับขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑.รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากเอกสาร (Documentary Research) โดยมีการศึกษาภาคสนาม (Field Study) ด้วยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับหลักการบูชาใน

^{๑๖} สุวิทย์ทองศรีเกตุ, “การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ที่มีต่อพฤติกรรมทางศาสนาของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๓), หน้า ๓๙-๔๙.

^{๑๗} ทรงรัตน์ ธมมาลาพงศ์, “พิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระธาตุนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม”, รายงานศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๒), บทคัดย่อ.

คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญของพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับพระธาตุนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๒.๑ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา เนื้อหา และโครงสร้างตรวจสอบความถูกต้อง เทียบตรง ก่อนนำไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

๒.๒ เครื่องบันทึกเสียง

๒.๓ สมุดจดบันทึก

๒.๔ ผู้ช่วยเก็บข้อมูลวิจัย จำนวน ๑ รูป/คน

๒.๕ กล้องถ่ายภาพ

๓. การรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักการบูชาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญของพุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับพระธาตุนาดูน จังหวัดมหาสารคาม และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักการบูชา ศรัทธาและความเชื่อในพระไตรปิฎก เอกสาร งานวิชาการ และวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง

๔. ประชากรและกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาวิจัย

- ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่
- พระสงฆ์ผู้รู้ด้านประวัติศาสตร์/ตำนานพระธาตุนาดูน จำนวน ๒ รูป
- ผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน จำนวน ๕ คน
- ครู/อาจารย์/ปราชญ์ชาวบ้านผู้รู้ด้านพระธาตุนาดูน จำนวน ๓ คน
- พุทธศาสนิกชนผู้มีส่วนร่วมประเพณีทำบุญงานพระธาตุนาดูน จำนวน ๑๐ คน

รวมกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาทั้งสิ้น ๒๐ รูป/คน

การได้มาซึ่งกลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีเจาะจง (Puposive Sampling) ในกลุ่มพระสงฆ์ ผู้นำหมู่บ้านชุมชน ครู อาจารย์ ปราชญ์ชาวบ้านพุทธศาสนิกชน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับสลากรายชื่อให้ครบตามจำนวนที่ระบุไว้

๕. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้มานั้นมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา ตามอุปนัยวิธี (Inductive Method) แล้วจึงนำเสนอผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ เพื่อประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.๗.๑ ได้องค์ความรู้จากประวัติความเป็นมาแนวคิดของการสร้างสถูปเจดีย์
- ๑.๗.๒ ได้ทราบถึงหลักการบูชาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา
- ๑.๗.๓ ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักการบูชาและได้ทราบผลของการปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนในประเพณีการทำบุญเกี่ยวกับพระธาตุนาดูน อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม